דן אפילו ביחיד. לכתיב (ויקרא יט) בצדק תשפוט וקסבר אין כאן עירוב פרשיות: **דגמירנא.** שמועה (ו) דיינין מרבותי: **וסבירנא.** יודע **מני להוסיף ולייסד טעמים מדעתי: ונקיטנא רשותא.** מרים גלותא **דיינינן דיני ממונות ביחידי: דיניה נמי דינא.** והדר דייק לגמרי: **דן דינא.** ביחידי: **מי קבלוך עלייהו.** לגמרי לילך אחריך אם לדין אם לטעות ולא יתבעוך לא תשלם: **ומי לא זיל שניים.** ומי לא קבלו טעותך עליהם למרו לך דיינת לן דין תורה זיל שניים ומיהו מיהדר דיינת לא. אלמא גמיר וסביר וכי לא נקיט רשותא דיניה דינא. **ליפקוך רשותא.** לכיון דבדשות נחת לא משלם: **מהכא להכא.** מרים גלותא (ג) לבבל למידן דיינת בבבל: **ומהכא להתם.** מנשיא דארץ ישראל: **שבט.** לשון שררה ויש בארץ ישראל: **אבט.** לשון שררה ויש להן רשות להפקיר להפקר ב"ד הפקר דכתיב (עזרא י) וכל אשר לא יבא וגו' ביבמות בהחולצה רבה (דף פט:): **מחוקק.** שררה מועטת: **שרודים מן העם.** שיש להם כח ורשות מלך מלכי פרס: **בני גניו של הלל.** הלל נשיא היה כדאמר בפסחים בחלו דברים (דף סו.) הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם: **דן דינא.** בבבל וטעה: **אמת.** לא"י לקמיה דרבי חייא: **ב"מ מהכא להכא לא מהני.** להא רבה בר חנה בר חנה דקאמר הוה נקיט מרבי דנשיא דא"י היה כדאמרן לקמן בשמעתין בן אחי יורד לבבל וכו': **לא מייניכו נקיטנא רשותא.** ואיני כפוף לכם: **על הגבולין.** בהמכסות אחר ארץ ישראל: **מאי רשותא.** דרבה בר חנה: **יורה.** איסור והיתר אחר להם רבי יורה. ולקמן [ע"ב] פריך מי גמיר למה ליה רשותא בהוראה: **ידין.** בראש ויפטר מלשם: **יחיד בבבורות.** ילמה בשומרין ומה קבוע הוא יתירנו לשותפו בשומיה דרבי אין לבבול תקנה עד שיפול בו מום לאחר מורבן היה: **אל יפיל.** לקמן [שם] מפרש טעמא: **אימא.** אמוה דרב הוה כדאמרינן בשור לתרבעה עשר (פסחים דף ז.) ל"ל מייבו קייס כו': **ואנא.** אמוה דרבה: **מלפרי.** מקום: על

ואם היה מומחה **לרבים כו'.** פירש הקונטרס דכתיב בצדק תשפוט וקסבר אין עירוב פרשיות כתיב כאן וקאמר דמ"ל תקאמר ליה הך גרייתא לר' אבהו דאמר אין דיניהם דין לד"ה וע"ק דמשמע לפי' הקונטרס דלמאן דאית ליה עירוב פרשיות אין יכול לדון יחידי והא רב יוסף ס"ל בפ' המגרש (גיטין דף פח:) דבהולות והלוחות עבדינן שליחותייהו אלמא אית ליה עירוב פרשיות ואפ"ה משמע דמשמע מעובדא דמר זוטרא דאית ליה לרב יוסף דיחיד מומחה דן ואפי' יחידי ועוד מדקאמר בסמוך אבל לא נקיט רשותא דיניה לא דינא או דילמא אע"ג דלא נקיט רשותא דיניה דינא ת"ש דמר זוטרא בריה דר"נ דן דינא וטעה אתא לקמיה דרב יוסף א"ל [ב]אם קיבלוך עלייהו לא תשלם ואי לא זיל שלים ש"מ אמר רב [ג]האי מאן דבעי למידן דינא ואי טעה מיבעי למיפטרא לישקול רשותא מבי ריש גלותא וכן אמר שמואל לשקול רשותא מבי ריש גלותא [ד]פשיטא מהכא להכא ומהתם להתם [ה](מהני) ומהכא להתם (נמי) מהני דהכא שבט והתם מחוקק [ו]כדתניא [ז]לא יסור שבט מיהודה [ח]אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט ומחוקק מבין רגליו אלו בני בניו של הלל שמלמדין תורה ברבים מהתם להכא מאי ת"ש דרבה בר חנה דן דינא וטעה אתא לקמיה דרבי חייא א"ל אי קיבלוך עלייהו לא תשלם ואי לא זיל שלים והא רבה בר חנה רשותא הוה נקיט ש"מ [ט]מהתם להכא לא מהני ש"מ ולא מהני והא רבה בר רב הונא כי הוה מינצי בהדי דבי ריש גלותא אמר לאו מיניכו נקיטנא רשותא נקיטנא רשותא מאבא מרי ואבא מרי מרב ורב מר' חייא ור' חייא מרבי במילתא דעלמא הוא דאולים להו וכי מאחר דלא מהני רבה בר חנה רשותא דנקט למה לי [י]לעיירות העומדים על הגבולין מאי רשותא כי הוה נחית רבה בר חנה לבבל אמר ליה רבי חייא לרבי בן אחי יורד לבבל [יא]יורה יורה ידין ידין יתיר בכורות יתיר כי הוה נחית רב לבבל אמר ליה רבי חייא לר' בן אחותי יורד לבבל יורה יורה ידין ידין יתיר בכורות אל יתיר מ"ש למר דקא קרי בן אחי ומ"ש למר דקא קרי בן אחותי וכי תימא הכי הוה מעשה והאמר מר איבו וחנה ושילא ומרתא ורבי חייא כולהו בני אבא בר אחא כרסלא מכפרי הוו [יב]רב בר אחוה דהוה בר אחתיה רבה בר חנה בר אחוה דלאו בר אחתיה ואי בעית אימא

במקום יחיד מומחה קיימי ואפי' שניים נמי דינן את הסדס בעל כרמו מלא לתיקנו בית דין חלוף לאי בדקבלו עלייהו מיירי שמואל אמאי הוי ב"ד חלוף והא תנן (לקמן דף כג.) זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד ואפי' משמע למדעתו אין בעל כרמו לא הני מילי כשאומר לא אדון לפני זה אלא לפני זה אבל אם אמר אלא יבא כלל ב"ד או אם (ג) הוה לווה ואינו רוצה לדון כלל בעירו כופין אותו ודנין אותו בעל כרמו:

בגון אנא דן דיני ממונות ביחידי. והא תנן במסכת מכות (פ"ד מ"ח) אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא אחד הקב"ה עצה טובה קמ"ל אלא יעצה והא דאמר בגון אנא כו' היינו כלומר יכול לדון ולא שהיה דן אי נמי רגיל היה בדיינין ואין לחוש שמא יטעה: **ואי לא זיל שלים.** פירש בקונטרס ואי לא בגון דאנא לן דין תורה וקשה דאם כן מאי דייק מהכא דהא אפילו לא גמיר וסביר נמי מה שעשה עשוי ויאלם מציאתו כדמוכח לקמן (דף ו.) דפריך לרבי אבהו מדן את הדין ומוקי לה בדקבלה עילויה ובשאינו מומחה תיירי דהא קתני סיפא ואם היה מומחה (ד) לרבים פטור לכך נראה ואי לא אלא קבלוך עלייהו כלל: **דהכא** שבט **והתם מחוקק.** משמע דשבט עדיף והא דאמר בפרק מקום שנהגו (פסחים דף נא. ושם) אבל לא"י כיון דאין דייניהן להו עבדינן כוותייהו (ו) ואומר רבינו תם דה"מ במילתא דליכא איסור והיתר דבני ג"י מחכימי טפי (ז) דלויכא לא"י מחכים כהא דאיקרו ממוקק שבמדין תורה ברבים אבל בענין הפקעת ממון ליפטר להפקר בית דין הפקר עדיפי בני בבל דאיקרו שבט שרודין את העם במקל והיינו טעמא משום דהאי גולה מזכריס ועזיק שבא"י מנקבות כדאמר בגילונמיע): **רבה** בר חנה. גרסינן דאי רבה בר בר חנה ג"כ היה בן בנו של חנה והכא משמע דבן אחיו של ר' חייא היה ואחנה אחיו של ר' חייא היה כדלקמן אבל רבה ב"ג חנה דבכולי הש"ס היה בימי ר' יוחנן ובן בנו של חנה להכי קאמר בר בר וי"מ דשם אביו בר חנה ולא יתכן כדאמר בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עד.) כל בר חנה סיכסף: **נקיטנא רשות מאבא מרי ואבא מרי מרב.** פי' ואפילו מרי נעל רשות מרב דמי שיש לו רשות יכול ליתן רשות בענין שמלינו (לקמן דף יג:) לענין דיני קנסות דמי שהוא סמוך יכול לסמוך ויהיב ליה רשותא למידן דיני קנסות כדאמרינן (שם) ברם זכור אותו האיש לטוב שהמלך הוא בעלה דיני קנסות ואע"פ שהוסרך רבי חייא ליטול רשות מרבי בשביל רבה בר חנה ורב שמע בעירו ובעירו לא היה רשאי אלא יחיד מומחה אבל לא שלשה הדיוטות אפילו מומחים שבעיר אחרת שאין מכירין בהן ואין יודעין אם הוסמכו בסנהדרין הגדולה או לאו ואפילו מומחים שבעיר זו אין יכולין לדון אלא בהסכמת בעלי דין שכל שבעיר זו מכירין בהן שהוסמכו בסנהדרין הגדולה ואין בעלי דין יכולין לפסול אחד מהן שמא יפסלו את השלישי ויישאר הוא יחידי ואין יכולין לדון יחידי אלא אם כן מומחה לרבים ואפילו הכי אין יכולין לדון אלא בשלשה ולא בשנים שמא יפסלו את אחד מהן ויישאר יחידי ואין יכולין לדון יחידי ואפילו מומחה לרבים ואפילו בעירו ואפילו בעיר אחרת שאין מכירין בו אלא בשלשה הדיוטות שיודעין שהוסמך בסנהדרין הגדולה ואין יכולין לדון אלא בעיר שיש בה סנהדרי קטנה של עשרים ושלשה ואפילו הכי אין יכולין לדון אלא בשלשה ולא בשנים שמא יפסלו את אחד מהן ויישאר יחידי ואין יכולין לדון יחידי ואפילו מומחה לרבים ואפילו בעירו ואפילו בעיר אחרת שאין מכירין בו אלא בשלשה הדיוטות שיודעין שהוסמך בסנהדרין הגדולה ואין בעלי דין יכולין לפסול אחד מהן שמא יפסלו את השלישי ויישאר הוא